

videntię nostrę: ita profecto, ut puer recte, firmiterque deliberet de honesta vita ducenda, pueriles illę naturę cognitiones non sufficiunt. Sed confirmatur, & illustratur puer maiori quodam lumine ab eo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Atque id est, quod Paulus ait: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis,* &c. ut D. Augustinus de gratia, & libero arbitrio cap. 7. docet. Id demum est, quod propheta dixit: *Qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum quoniam vane sunt.*

Vnde et si D. Thomas intelligatur de ordinatione ad debitum finem naturalem, ut de veritate quęst. 14. art. 11. ad 1. sentire videtur; intelligendus tamen est non de ordinatione, quę per naturam fit, sed quę fit per gratiam, ut loc. cit. 1. v. dicitur, *si ordinaverit se*, inquit, *ad debitum finem per gratiam.* Etenim licet fidei lumen per se loquendo detur propter supernaturalia, quę non videntur: tamen etiam est necessarium propter quadam naturali lumine cognoscibilia, ut ea scilicet firmitate teneantur, quę ad rectam vitam confirmandam exigitur. Ob id quippe scriptum est: *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* Iuxta hanc vero priorem solutionem puer ille iustificaretur sine fide explicita Dei, non tamen sine fide.

At nos multo sanius credimus, ad iustificationem fidem Dei explicitam esse necessariam. D. Thomas prima secundę quęst. 113. art. 4. Augustinus in illud Psalm. *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*, Concilium Tridentinum sessione sexta, in decreto de iustificatione impij, cap. 6. adducit in hoc apostolum ad Hebręos (29), *Sine fide impossibile est placere Deo.* Cuius rei causam reddens, *Accedentem enim ad Deum*, inquit, *oportet credere, quoniam est, & quod remunerator est inquirentium se.* In secunda item conclusione nos ostendimus, fidem saltem implicitam Christi ad iustificationem esse necessariam: quę intelligi non potest, nisi credatur Deus per gratiam suam hominum iustificator.

Item, peccatum mortale sine contritione nulli remittitur: contritio autem, hoc est, dolor de peccatis propter Deum, sine

(29) Hebr. 2.

sine Dei cognitione nulla est: remissio igitur mortalis saltem peccati Dei notitiam pręrequirit.

Commodior est itaque solutio posterior, qua dicimus, eiusmodi puero deliberanti fidei lumen protinus affulgere. Sicut autem lumine naturę nil prius ostenditur, quam primum naturę principium, scilicet, quodlibet est, vel non est, ita Fidei lumen statim omnino demonstrat Deum esse, quod primum Fidei principium est. Nec talis illuminatio miraculosa est, imo regularis est divinę providentię, cum scilicet movet homines ad finem supernaturalem. D. Thomas 3. dist. 25. quęst. 24. articulo primo ad primum, & secundum, Sapia per rationes universas in animum se transferre, & amicos Dei ac Prophetas constituit. *Attingit enim a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.*

Quod si obicias, cognitionem Dei non advenire hominibus, nisi magno, & longo tempore, atque discursu: respondeo, virum esse, si de notitia Dei naturali sermo sit. Nam ad supernaturalem tempus non exigitur: certe non illud adeo longum, quod argumentum fingit. Nam, ut ex Durandi sententia retro diximus, puer ille, qui natura duce se convertit ad debitum naturę finem, consequetur quidem peccati remissionem, non in eodem e vestigio puncto, sed brevi tamen iuxta divinę providentię dispositionem. Et si arguas: Ergo interea poterit peccare venialiter, quod Divus Thomas reicit, respondeo, nihil quidem repugnare, si ad normam Dialecticorum differamus. At si, quod Theologos decet, divinę & legis, & providentię in homines rationem habemus, sicut divinę curę est providere, ne interim excedat, ut non deatur contra communem legem homo adultus in limbo, sic ad procurationem Dei spectat, ne peccatum veniale peccet ante mortale. Quemadmodum Adam non poterat ante peccare venialiter, quam peccasset mortaliter, idque Deo specialiter procurante, ne contra communem legem in statu innocentię cum culpis admittamus & pęnas.

Ad tertium argumentum, quoniam secundum ex iis, quę iam diximus, facile solvitur, respondeo, Paulum apostolum de Fide explicita in Christum debere sermonem. Hanc enim statuit Deus per homines adhibere hominibus impartiri.

Vnde & subdit apostolus: *Nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram, &c.* Ex his itaque colligit: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Cæterum fides, quæ in lege naturæ erat cuicumque ætati ad iustitiam necessariam, homine extrinsecus docente non egebat, sed interioris, vel invisibiliter, vel visibiliter per angelos administrabatur.

Ad quartum, Adrianus de Baptismo quæstione prima, articulo tertio tenet, eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse non ponere obicem, sed requiri convenientem dispositionem Fidei in adultis. Vnde Act. 8. cum Eunuchus Philippo dixisset: *Quid prohibet me baptizari?* Philippus ait: *si credit ex toto corde, &c.* Iuxta quam sententiam datur accessus neuter ad Baptismi Sacramentum. Puer enim ille nec recipit gratiam, nec peccat mortaliter, dum sic baptizatur. Sed cum huiuscemodi eventus non sint frequentes, imo adeo disputationis gratia fingantur, satis fuerit ad Dei providentiam referre, quæ non deficit in necessariis, quale est illuminare hominem, quem sit per Christi sacramentum iustificaturus.

Ad quintum, negatur propositio minor, si de cognitione Dei gratuita, & supernaturali sermo est, nam de naturalibus nos concedimus, ac libenter quidem.

Ad sextum, Divus Augustinus de spiritu, & litera cap. 26. & 27. exponit: *Naturaliter quæ leges sunt faciunt, &c.* id est per naturam, gratia tamen perfectam. Quia enim peccatum contra naturam est, gratia, quæ naturam perficit, secundum naturam esse dicitur. Loquebatur autem apostolus de gentibus conversis ad Christum, quæ sine lege scripta, qualem Iudæi habebant, legis præcepta servabant. Et hanc responsionem sequitur D. Thom. 1. 2. quæst. 109. art. 4. ad 1.

Respondere quoque possumus, præcepta legis naturaliter cognosci a gentibus, & singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio Dei speciali impleri non valeant. Ob quam causam D. Thom. dixit, opus esse gratia ad movendum affectum; nec enim voluntas perficere naturalia omnia præcepta potest, quæ naturæ lumine intellectus ante cognoverit. Quæ quidem expositio cum apud nostros maxime sit aperta, miror ego, viros doctos hoc testimonio moveri potuisse ad novam, commentitiamque sententiam inferendam, Divo etiam Thoma referente.

Ad

Ad postremum argumentum, Caietanus in Commentariis super illum locum apostoli, *Accedentem enim ad Deum, &c.* respondet, quod doctrina Pauli in communi datur, ac proinde in communi dicitur oportere credere, quia est Deus, *Longe autem melius esset, inquit, si non crederet, sed sciret Deum esse.* Addit rursus, quod Deum esse remuneratorem inquirentium se, oportet fide teneri, quoniam nulla speculativa scientia hoc attingere potest. Quod utique si verum est, argumentum illud facile diluitur. Non enim utraque cognitio habetur ex lumine naturali, quod altera parte antecedentis assumitur.

At qui Divum Chrysostomum homilia quarta de providentia, vel fato legere voluerit, sane intelliget, Philosophos, qui supplicia peccatorum negant, præmiaque iustorum post hanc vitam, in media luce penitus aberrare. Nam si iusti, qui Deum rite colunt, migrant affectu iniuriis ex hoc mundo, pessimi contra immerita felicitate potiti, omni certe ratione concluditur, Deum nec iustum esse, nec curam habere rerum humanarum. Quod si Deo providentiam tollis, atque iustitiam, *Ordo* vocabulum inane fit, qui circa cæli cardines ambulet, nec nostra consideret. Qui igitur negat alterum, utrumque tollat necesse est. Nam si non est remunerator inquirentium se, ne Deus quidem est. Vnde & barbaræ omnes gentes pœnas improborum, præmiaque iustorum admiserunt. Crediderim igitur, opus esse, ut fides concurrat ad assensionem utriusque principii, quo tam firmiter, ac constanter teneantur, quam necesse est, ut hominis vita in honesto, & officio confirmetur. Nam alterius modi cognitionem ad Roman. 1. ostendit apostolus, idoneam minime fuisse ad bene, beateque vivendum.

Adde huc, Deum dupliciter cognosci posse, ut finis naturæ est, causæ rerum naturalium, & ut finis est hominis supernaturalis, cuius etiam gratuito beneficio homo supernaturalem illum finem consequatur. Ad placendum vero Deo non fat est, cognoscere ipsum esse principium, auctoremque naturæ; sed oportet in Deum ferri, quatenus finis est naturæ vires excedens. Sic autem Deum esse, & esse remuneratorem sola fide creditur. Quocirca simpliciter, atque in universum cum apo-

stolo fateamur, accedentem ad Deum, finem utique supernaturalem, oportere credere, quia est. Nam scire quod naturalis ratio docet, ad hunc supernaturalem accessum non sufficit. Quippe habemus accessum ad Deum per fidem. Qua de re D. Thomam 2. 2. quæst. 1. art. 8. ad 1. & quæst. 2. art. 4.

Respon. Hinc vero iam primum argumentum solvitur eorum, quæ obiect. a a principio statim huius controversiæ proponebamus. Prius enim falsum est, non alterius rei fidem necessariam esse tunc temporis ad salutem. Oportebat namque etiam credere, Deum esse iustificatorem, cuius videlicet gratia peccata hominibus remittentur. Oportebat item credere, mortales a caelesti regno peregrinos, & alienos effectos, patriam illam, quam sperabant, non aliter adepturos, quam per aliquod divinæ providentiæ remedium præparatum.

Posterius quoque, ut nihil aliud credere opus esset, sed ibi tamen fides Christi implicite continebatur, ut sæpe iam diximus: per quem Deus iustificavit omnes mortales, quos prædestinavit in regnum. Hic est enim Samaritanus ille, qui homini vulnerato curationem attulit, iacentem erexit, superque suum ipse iumentum imposuit, ut iuxta Esaiæ vaticinium portaret in corpore suo nos, & iniquitates nostras. Hic est ille, qui in stabulum, id est, fidelium consortium nos induxit: qui etiam curam stabulario dedit, hoc est ministro fidei, sacramentorumque suorum. Hic denique sumptus suppeditavit, ut per omnia salutem nostram illi ferremus acceptam, qui salvator est omnium hominum, maxime fidelium.

In secundo vero argumento, quod additur, non est mihi consilium disserere, an præcepta decalogi naturali ratione contineantur. Sed tenendo quod D. Thomas sæpe tradit, & Caietanus diserte in comment. super Matth. explicat, legis decem mandata moralia, & naturalia esse, respondetur prius, quod quemadmodum decem generibus, quæ prædicamenta Philosophi vocant, res omnes continentur non formaliter semper, sed reductive: punctum enim principium quantitatis, materia principium substantiæ ad prædicamenta ea reducuntur, quorum principium sunt: sic ad decalogi mandata referuntur univèrsa, quæ a Deo præcipiuntur, ea vel maxime, quæ principia sunt

sunt cæterorum. Ita præceptum de honoratione parentum observantiam principum, ac maiorum continet: ita in præcepto mœchiæ, omnem fornicationem, abususque naturæ per luxuriam interpretantis comprehendimus: ita denique fidei præceptum ad illud de cultu unius Dei referendum est. Nec enim sine recta fide Deus recte colitur. Qui ergo voluerit ad vitam ingredi, mandata servet, non ea solum, quæ explicite in Decalogo præscribuntur, sed etiam quæ continentur implicite: quale est de fide in Deum hominis conditorem, iustificatorem, glorificatorem, &c.

Posterius dicere quoque possumus, servantem præcepta naturalia vitam habiturum. Qui enim fecerit ea, vivet in eis; at non ex eis, sed ex fide, iuxta sententiam apostoli ad Galatas tertio. Nam quod iam retro docuimus, servantis naturæ præcepta Deus non denegat gratiam, per quam ea etiam servet, quæ naturæ lumen excedunt. Excessivus autem modum fortasse nos hac secunda relectionis parte disserenda; sed eo tamen venia digni, quod absque huius rei copiosa traditione reliquæ partes aut vix, aut certe nullo modo intelligerentur.

PARS TERTIA.

De necessitate Sacramentorum ad salutem.

In quibus tertia, ac difficilis illa quidem quæstio erat, An 3. Quæst. post primum Ada peccatum Sacramenta fuerint in omni lege ad princip. salutem necessaria. Pars enim negativa suadetur imprimis Divi Arg. pro Gregorii testimonio 4. lib. Moral. cap. 2. referturque a part. neg. Gregoriano de consecr. dist. 4. cap. Quod autem apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis. Vbi Gregorius solam fidem in lege natura docet fuisse satis ad salutem parvulorum: At sola fides non est Sacramentum, cum non sit sensibile signum: non ergo fuerunt omni tempore necessaria Sacramenta.

Præterea, iuxta communem Doctorem sententiam, lege na-